

Duits S

2de graad D-finaliteit

II-Dui-d

BRUSSEL

D/2021/13.758/014

Versie januari 2022

Disclaimer

Gezien de te grote omvang en gedetailleerdheid van het geheel van de basisvorming en de specifieke vorming zoals bepaald door de Vlaamse regering (eindtermen, specifieke eindtermen, beroepskwalificaties) zal er, in tegenstelling tot het oorspronkelijke opzet van onze leerplannen, veelal onvoldoende ruimte zijn om de leerplandoelen in dit leerplan met voldoende diepgang te realiseren binnen de beschikbare onderwijstijd of voor het schoolbestuur, het lerarenteam of de individuele leraar om eigen inhoudelijke of didactische keuzes te maken.

De leerplannen 2de graad zijn opgesteld onder voorbehoud van de uitspraak van het Grondwettelijk Hof met betrekking tot het verzoekschrift waarmee de vernietiging van dat decreet wordt gevraagd.

Naargelang de samenstelling van de studierichting waarvoor een leerplan geldt, integreren de leerplandoelen eindtermen basisvorming, cesuurdoelen en/of doelen die leiden naar een beroepskwalificatie. In de concordantietabel geven we duidelijk aan welke leerplandoelen de eindtermen basisvorming, de cesuurdoelen en/of de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie realiseren. De opgenomen cesuurdoelen en de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie werden in overleg met de onderwijsverstrekkers vastgelegd en zijn onder voorbehoud van de goedkeuring van de curriculumdossiers 2de graad.

1 Algemene inleiding

De start van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Net zoals in de eerste graad zijn de nieuwe leerplannen van de tweede graad ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialogeschool en gaan ze uit van de professionaliteit van de leraar en het eigenaarschap van de school en het lerarenteam.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

De nieuwe leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialogeschool en laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lesuren ...).

De nieuwe leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

De nieuwe leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze** na de tweede graad. Het proces van de studiekeuze eindigt immers niet na de eerste graad. In de tweede graad onderzoeken leerlingen meer gericht waar hun capaciteiten liggen en wat hun talenten zijn. Leerplannen zijn daarbij een belangrijk hulpmiddel. De doelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen die voor een bepaalde studierichting kiezen. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen voor een meer geprofileerde studierichting in de derde graad.

De nieuwe leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden pedagogisch-didactisch voldoende ruimte voor een eigen aanpak van de leraar, het lerarenteam of de school [zie disclaimer].

De nieuwe leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming van de tweede graad. Leerplannen zorgen voor een samenhangend fundament van vorming voor alle leerlingen binnen een finaliteit en een studierichting. Ze vertrekken vanuit een gemeenschappelijk referentiekader en hanteren een gelijkgerichte terminologie met respect voor de eigenheid van elk vak. De samenhang in de tweede graad betreft zowel de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) als de horizontale samenhang tussen vakken binnen studierichtingen en over studierichtingen en finaliteiten. Waar relevant geven de leerplannen expliciet aan voor welke doelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren algemene vorming (incl. godsdienstleraren) en leraren specifieke vorming om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren. Een verwijzing van een vakleraar naar de lessen van een collega laat de leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

In wat volgt gaan we dieper in op een aantal uitgangspunten.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialogeschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed onderwijs is.
- Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor hen en hun collega's en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.
- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leeransen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de leraar, de school en de bredere samenleving. Scholen

zijn daarbij **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.

- Leraren vormen leerlingen door middel van inhouden van vorming, die we groeperen in **vormingscomponenten**: levensbeschouwelijke vorming, culturele vorming, economische vorming, lichamelijke vorming, maatschappelijke vorming, natuurwetenschappelijke en technische vorming, sociale vorming, talige vorming en wiskundige vorming. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over culturele vorming spreken zonder met taal bezig te zijn; je kan niet beweren dat wetenschap en techniek geen band hebben met economie, wiskunde of geschiedenis. Dwarsverbindingen doorheen de vakken zijn daarbij belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar** maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. De gemeenschappelijke leerplannen (Gemeenschappelijk funderend leerplan en Gemeenschappelijk leerplan ICT) helpen daartoe. Ze worden gestuurd door keuzes die een school (schoolbestuur, beleidsteam, lerarenteam) maakt. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Die leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

[zie disclaimer]

De vrijheid die de leraar krijgt om met het leerplan te werken vraagt van hem een grote professionaliteit. Professionaliteit vergt meesterschap. De leraar is dus een meester in zijn vak; hij beheerst de inhouden die hij onderwijst. Een diep gevoel van verantwoordelijkheid en de overtuiging dat elke leerling het recht heeft om op een goede manier gevormd te worden, liggen aan de basis van zijn professioneel bezig zijn.

Vorming is voor die leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Vorming is iets wat hem in die mate beroert dat hij voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren zoekt om de wereld te ontsluiten. Hij wil de leerling tot bij de wereld brengen. De leraar introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt en hij probeert hen ook vriend van die wereld te laten worden. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen gegrepen kunnen worden door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.

We hebben de leerplandoelen noch chronologisch noch hiërarchisch geordend. Vanuit het pedagogisch project van de school, vanuit zijn passie, expertise en creativiteit, in functie (van de beginsituatie) van de klasgroep kan de leraar eigen accenten leggen en differentiëren. Hij kan kiezen welke leerplandoelen hij op welke manier samenneemt bij het uitwerken van lessen, thema's of projecten.

In het leerplan leggen we geen didactische werkvormen vast. Ter ondersteuning van leraren(teams) geven we voor bepaalde leerplanonderdelen louter een indicatie van de nodige onderwijstijd. Dat betekent dat leraren(teams) alle vrijheid hebben om langere leerlijnen op te bouwen en in te zetten op de spiraalsgewijze aanpak van bepaalde leerplandoelen. Leraren bepalen zelf welke contexten ze laten spelen, welke methodieken ze hanteren.

1.4 Differentiatie

De nieuwe leerplannen bieden volop kansen om gedifferentieerd te werken. Ze laten toe om te differentiëren op verschillende manieren:

- verschillende inhoudelijke keuzes;
- doelen integreren;
- inhouden verbreden door andere contexten aan bod te laten komen;
- verdieping aanbieden;
- in te spelen op verschillen in het abstractievermogen van leerlingen.

Differentiëren is van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen die starten in een studierichting van de tweede graad en voor wie dit leerplan bestemd is, behoren immers wel tot de doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Dikwijls hebben zij reeds een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de eerste graad, de gevolgde basisoptie, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen.

Ook de motivatie van leerlingen is soms sterk verschillend. Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door het aanbieden van meer kennis of vaardigheden leerlingen uit te dagen.

Verschiede leerinhouden aanbieden aan verschillende leerlingen is één vorm van differentiatie. Andere mogelijkheden zijn differentiëren in didactiek, in graad van autonomie en ondersteuning. De ene leerling kan snel zelfstandig werken, de andere heeft intense begeleiding nodig. In de wenken bij de leerplandoelen verwijzen we soms naar differentiatiemogelijkheden. Dat kan door al dan niet ondersteuning of hulpmiddelen aan te bieden in de vorm van voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...

Didactische differentiatie kan ook betrekking hebben op het flexibel aanwenden van de beschikbare

leertijd, zoals variëren in tempo van onderwijzen en in leertempo van leerlingen, de ene leerling of leerlingengroep wat meer tijd geven dan de andere om hetzelfde te leren. Differentiatie kan ook door leerlingen naar verschillende producten te laten toewerken die dan naar gedifferentieerde vormen van evaluatie leiden.

1.5 Opbouw van de leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur: algemene inleiding, situering, pedagogisch-didactische duiding, leerplandoelen, basisuitrusting, concordantie. Alle onderdelen van het leerplan maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

In de **algemene inleiding** belichten we het leerplanconcept en gaan we o.m. dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

In de **situering** beschrijven we - waar relevant - de samenhang met de eerste graad, de samenhang in de tweede graad en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. de nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn sober en helder geformuleerd waarbij het leerplandoel als geheel het verwachte niveau van realisatie en beheersing aangeeft. Waar relevant voegen we bij de leerplandoelen een opsomming of een afbakening (★) toe die duidelijk aangeeft wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook de pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel.

Alle leerplandoelen zijn te bereiken, met uitzondering van attitudes. Leerplandoelen die een **attitude** zijn en dus na te streven, duiden we aan met een sterretje (*).

We tonen de **samenhang** met andere leerplannen in de **tweede graad**. Zo geven we het overleg in lerarenteams alle kansen. Waar relevant verwijzen we ook naar **samenhang met de eerste graad** en naar specifieke items die reeds in de leerplannen van de eerste graad aan bod kwamen.

Ten slotte geven we een aantal zinvolle of inspirerende **wenken** (✓). Het betreft voornamelijk een noodzakelijke toelichting bij leerplandoelen of specifieke begrippen, suggesties voor een mogelijke didactische aanpak of een afbakening van de leerstof.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

In de **concordantie** geven we aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde eindtermen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar beroepskwalificaties.

1.6 Tot slot

[zie disclaimer]

De nieuwe leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze vormen een kwaliteitskader dat inzet op een eigen visie en een identiteitskader dat de unieke identiteit van een school in de diverse samenleving versterkt en ondersteunt. Zo garanderen we binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. We versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming

van leerlingen gestalte geven. We creëren ook ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden – via pedagogische begeleiding – ondersteuning waar nodig.

2 Situering

2.1 Samenhang in de tweede graad

2.1.1 Samenhang binnen de studierichting Moderne talen

Samen maak je onderwijs. Concrete afstemming garandeert een samenhang van verschillende doelen binnen de studierichting.

Meer specifiek delen de leerplannen Nederlands en moderne vreemde talen een visie op modernetalenonderwijs. Om transfer van strategieën, kennis en vaardigheden bij de leerlingen te bevorderen en de samenwerking tussen taalleraren te stimuleren, verwijzen de leerplandoelen naar de andere taalvakken. Dit leerplan linkt ook met het leerplan Maatschappelijke, economische en artistieke vorming (MEAV) en het Gemeenschappelijk Funderend Leerplan (GFL).

2.2 Plaats in de lessentabel

Het leerplan is bestemd voor de studierichting Moderne talen.

In de modellessentabel zijn voor dit leerplan 2 graaduren voorzien. [\[zie disclaimer\]](#)

3 Pedagogisch-didactische duiding

Het onderwijs moderne vreemde talen wil alle leerlingen toelaten tegen het einde van het secundair onderwijs een niveau van taalcompetentie in de vreemde taal te ontwikkelen dat hen in staat stelt om zo zelfstandig mogelijk te communiceren. Tegelijkertijd wil het leerlingen enthousiast maken voor talen en hen leren hun taalleerproces in eigen handen te nemen.

3.1 Duits en het vormingsconcept

Het leerplan is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. In dit leerplan ligt de nadruk op talige vorming, maar ook culturele en sociale vorming hebben een belangrijke plaats. De wegwijzers verbeelding, gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid maken er inherent deel van uit.

Talige vorming

Vorming in talen versterkt leerlingen in de kennis en het gebruik van de eigen taal en van andere talen. Ze leert leerlingen van taal genieten in zijn vele vormen. Leerlingen worden communicatief vaardiger en leren kritisch informatie te verwerven en verwerken. Ze leren ook creatief om te gaan met taal. Taalonderwijs verrijkt de interculturele vorming van een leerling. Taal is nodig om greep te krijgen op de eigen omgeving. Taal biedt ook kansen om de meertalige en veelzijdige wereld om ons heen te verbeelden en op een gastvrije wijze te ontsluiten. De leerlingen tonen een attitude waarbij sprake is van een blijvende verwondering voor het fascinerende van taal en van openheid en respect tegenover elke vorm van talige diversiteit in het Nederlands en tegenover elke vreemde taal.

Sociale vorming

Het ontwikkelen van communicatieve en relationele aspecten van vorming is van groot belang. De leerlingen leren op een gepaste en respectvolle manier talig om te gaan met gesprekspartners. Ze zijn er zich van bewust dat boodschappen op verschillende manieren kunnen geïnterpreteerd worden en dus ook een verschillende impact kunnen hebben.

Culturele vorming

Er bestaat een voor de hand liggende band tussen talen en culturele vorming. Die band biedt leerlingen de mogelijkheid om cultuur en kunst via de taal te verkennen en te begrijpen. Cultuur heeft zowel een eigentijdse als een historische dimensie. Leerlingen leren de wereld kennen in zijn veelkleurige culturele diversiteit. Met die verschillende culturen zijn verschillende talen, taaluitingen en taalvariëteiten verbonden. Via culturele vorming komen ze ook in contact met het artistieke en krijgen ze oog voor de esthetische component van cultuur.

Verbeelding

Om zich te kunnen inleven in literatuur en om zelf creatief met taal om te gaan is het van belang dat leerlingen verbeeldend denken en handelen.

Gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid

Elke leerling heeft zijn plaats in de klas, op school en in de samenleving. Er is aandacht voor de eigen (thuis)taal en cultuur en die van de ander. Inzicht verwerven in taalvariatie draagt bij tot respectvol omgaan met die ander. De leerlingen staan open voor de meertalige wereld rondom hen en zien meertaligheid als een verrijking. Taal bouwt bruggen tussen mensen.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Openstaan voor de veelzijdige wereld en zich verplaatsen in de ander

Talen zijn communicatiemiddelen maar ook dragers van identiteit. Talen vertolken culturele expressies, normen, waarden en opvattingen van een individu, een groep, een gemeenschap, een samenleving. Met verschillende culturen zijn verschillende taaluitingen verbonden. In onze dynamische, superdiverse samenleving zijn talen meer dan ooit een troef en een kans om gastvrij met elkaar in dialoog te gaan. Zo ontstaan verbinding en een genuanceerd beeld van een cultuur. De interculturele component beoogt de leerlingen te sensibiliseren voor de plaats en het belang van de vreemde taal in hun omgeving. De leerlingen tonen een attitude van openheid en respect tegenover elke vorm van talige diversiteit.

Functioneel communiceren in respectvolle interactie

Communiceren staat centraal in dit leerplan. De leerlingen leren succesvol functioneren in relevante communicatieve situaties. Leerlingen durven en kunnen zich steeds beter, passender en doelgerichter uitdrukken in een vreemde taal.

Door je taalgebruik hoor je bij een groep. Taal heeft een emancipatorische functie: naarmate je taalgebruik rijker en gevarieerder wordt, krijg je toegang tot steeds meer groepen in de samenleving. Tegelijk kan je taal ook gebruiken om je eigen identiteit uit te drukken.

Gepaste talige bouwstenen gebruiken

Inzicht in het taalsysteem staat in functie van de communicatie, maar is geen einddoel. Het leerplan focust op wat de leerlingen met de taal moeten kunnen doen. Om dat te bereiken gebruiken ze gepaste strategieën, ontwikkelen ze attitudes en zetten ze talige bouwstenen in. Onder talige bouwstenen verstaan

we lexicon, taalhandelingen, grammatica, uitspraak en spelling. Inzicht in het taalsysteem is voor de leerlingen geen einddoel.

Van taal genieten, de beeldende kracht van taal en literatuur beleven en er creatief mee omgaan

Een belangrijk doel van taalonderwijs is leerlingen te laten genieten van talen. Teksten met een esthetische waarde kunnen emoties oproepen en de verbeelding aanspreken. De leerlingen ontdekken de Duitstalige cultuur via allerlei teksten, waaronder literaire zoals film(fragmenten), kortverhalen, liedjes, strips, cartoons, gedichten. Deze teksten kunnen de creativiteit van de leerlingen prikkelen en hen ertoe aanzetten om zelf creatief om te gaan met taal.

3.3 Opbouw

Dit leerplan is opgebouwd uit deze componenten.

- Communicatie (receptief, productief en interactief);
- Identiteit in diversiteit;
- Literatuur;
- Taalsysteem en taalgebruik ter ondersteuning van de communicatie.

Het is belangrijk om de samenhang tussen de componenten te bewaken: ze zijn te onderscheiden, maar niet te scheiden. Bovendien spelen ze vaak tegelijkertijd en werken ze ook op elkaar in.

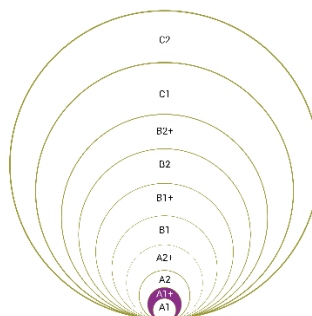
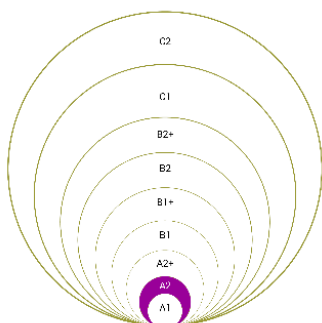
3.4 Leerlijnen

3.4.1 Samenhang met de tweede graad

Het niveau A2 van het ERK (Europees Referentiekader voor Talen) gaf richting bij de ontwikkeling van de leerplandoelen voor de receptieve vaardigheden. Het niveau A1+ gaf richting bij de ontwikkeling van de leerplandoelen voor de productieve en interactieve vaardigheden.

Receptieve vaardigheden

Productieve en interactieve vaardigheden

Dit is het overzicht voor de D-finaliteit en de D/A-finaliteit:

Tweede graad	D-finaliteit	D/A-finaliteit
Luisteren/lezen	A2	A1+

Spreken/mondelijke interactie	A1+	A1
Schrijven/schriftelijke interactie	A1+	A1

3.4.2 Samenhang met de derde graad

Bij het beëindigen van de tweede graad van het secundair onderwijs moeten de leerlingen opnieuw kiezen welke studierichting zij in de derde graad zullen volgen. De leerlingen uit deze doelgroep leren moderne vreemde talen in de eerste plaats om er zelfstandig iets concreets en praktisch mee te doen. Daarbij gaat het om lezen, luisteren, spreken, schrijven en mondelinge en schriftelijke interactie in concrete, voor hen herkenbare situaties.

Ook het leerplan van de derde graad helpt de leerlingen verder om als zelfstandige taalgebruikers te groeien. Van de leerlingen uit deze doelgroep wordt verwacht dat ze het belang inzien van moderne vreemde talen voor hun verdere studies en hun later beroep.

In de derde graad geeft het niveau B1 richting bij de ontwikkeling van de leerplandoelen voor de receptieve vaardigheden, het niveau A2 voor de productieve en interactieve vaardigheden.

3.5 Aandachtspunten

De focus ligt op **doelgerichte communicatie**. Wie doelgericht wil communiceren, stemt zijn taal af op de context en houdt daarbij rekening met elementen uit het communicatiemodel (zender - ontvanger - doel - kanaal). Leerlingen communiceren in een betekenisvolle situatie. Dikwijls zijn dat geen complexe situaties. Er zijn tussenstappen in het leerproces waar de situatie minder nadrukkelijk meespeelt.

We onderscheiden **zes communicatieve vaardigheden**. Receptie, productie en interactie hebben elk een schriftelijke en een mondelinge component.

Om de leerlingen maximale oefenkansen te bieden is het noodzakelijk om het Duits als **doeltaal zoveel mogelijk actief in te zetten**. Daarnaast spreek je als leraar het best altijd de doeltaal om de luistervaardigheid van de leerlingen te trainen en hen voldoende vertrouwd te maken met de natuurlijke intonatie en klanken van het Duits. Authentieke bronnen, native speakers ... zijn een meerwaarde. Toch kan het soms doeltreffend zijn in het Nederlands te communiceren, bv. voor remediërende opmerkingen of zelfreflectie.

De tabellen bij de vaardigheden vermelden de **kenmerken en minimumvereisten** waaraan de teksten moeten voldoen. Voor de receptieve vaardigheden bakenen ze de moeilijkheidsgraad van de aangeboden teksten af. Voor productie en interactie gaat het om minimumvereisten voor teksten die leerlingen produceren. Die kenmerken en minimumvereisten zijn dus een leidraad bij de selectie van teksten en het opstellen van evaluatiecriteria. In functie van de doelgroep kan je kenmerken en/of minimumvereisten op een ander niveau aanbieden om leerlingen extra uit te dagen.

Soms zal je een vaardigheid apart inoefenen, maar meestal kan je de vaardigheden niet scheiden. Zo kan je bv. een leestekst (receptief) gebruiken als vertrekpunt voor productie of interactie. Dat samengaan van vaardigheden maakt de opdracht levensechter. Zo spreek je met anderen over wat je gelezen en gehoord hebt en schrijf je een reactie op een mail, enz.

De leerlingen verwerven **elementaire woordenschat** in het Duits die ze nodig hebben om in concrete situaties te communiceren. Dit leerplan legt de te kennen woorden niet vast, aangezien de communicatiebehoeften van de leerlingen verschillen. Als leraar kies je dus woordvelden die relevant zijn voor jouw leerlingengroep, al dan niet in functie van de gekozen studierichting.

Het leerplan expliciteert de **grammaticale items** die de leerlingen moeten kunnen inzetten om efficiënter te communiceren. Grammatica is een noodzakelijke bouwsteen om tot communicatie te komen. Het wordt functioneel ingezet en is geen einddoel.

Verankeren en automatiseren van bouwstenen vraagt tijd. Het is essentieel om leerlingen voldoende kansen te bieden om de leerstof vast te zetten. Zo kunnen ze de aangeleerde kenniselementen verwerken en via tussenstappen (transfer) automatiseren. Leren uit feedback is een krachtige factor voor succes.

De **strategieën** krijgen bijzondere aandacht. Ze komen ook expliciet aan bod in andere taalvakken. Een goede beheersing van die strategieën helpt de leerlingen om ook in niet-taalvakken efficiënt met tekst om te gaan. Het is daarom belangrijk dat er afspraken gemaakt worden tussen de vakken om transfer mogelijk te maken en te stimuleren.

Daarnaast is er expliciete aandacht voor het **interculturele** en het **literaire**. De nadruk ligt hier niet op het begrijpen van de tekst maar op het beleven van literatuur, op het verwoorden van gedachten en gevoelens bij het beluisteren van een lied, het lezen van een verhaal of het bekijken van een filmfragment.

Voor meerdere leerplandoelen is het verrijkend om vakoverschrijdend te overleggen en samen te werken. Eventuele stappenplannen en kijkwijzers worden best vakoverschrijdend gehanteerd.

4 Leerplandoelen

De essentie van vreemdetalenonderwijs is **doelgerichte communicatie**. Onderstaande communicatieve leerplandoelen lees je telkens in functie hiervan. Om die leerplandoelen te bereiken, zijn voor deze doelgroep inzicht in taalgebruik en taalsysteem en het inzetten van strategieën en attitudes nodig.

LPD 1 * De leerlingen beleven plezier aan en zijn gemotiveerd voor taal via cultuur, luisteren, lezen, spreken, schrijven, interactie en inzicht in het taalsysteem.

Samenhang tweede graad: II-EngS-d LPD 1; II-FraS-d LPD 1; II-NedS-d LPD 1

- ✓ Mogelijkheden: werken met authentiek materiaal, inspelen op de leefwereld van de leerlingen, genietend laten luisteren en lezen zonder tekstanalyse, rechtstreekse communicatie (ook digitaal) met anderstaligen, keuzemogelijkheden aanbieden, interactieve en activerende werkvormen gebruiken ...

LPD 2 * De leerlingen tonen bereidheid en durf om te communiceren.

Samenhang tweede graad: II-EngS-d LPD 2; II-FraS-d LPD 2

- ✓ Door omstandigheden kunnen leerlingen zich geremd voelen in de vreemde taal. Je probeert best een veilig klimaat te creëren door aan te geven dat leerlingen kunnen leren uit fouten, door hen in kleinere groepjes te laten werken, de kans te geven om de opdracht op eigen tempo uit te voeren, te differentiëren in ondersteuning ...
- ✓ Je waardeert het wanneer leerlingen bij het communiceren uit hun comfortzone durven stappen.

4.1 Communicatie: receptief

LPD 3 De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten van geschreven en gesproken teksten met deze kenmerken.

Samenhang tweede graad: II-EngS-d LPD 3; II-FraS-d LPD 3; II-NedS-d LPD 2

- ✓ Voldoende variatie in tekstsoorten is aangewezen, bv. informatief, opiniërend, prescriptief, narratief. Teksten zijn vaak mengvormen van tekstsoorten. Een tekst kan bv. zowel een informatief als een prescriptief doel hebben. Het is echter niet noodzakelijk om elk aspect met elke tekstsoort in te oefenen en te evalueren.

LPD 4 De leerlingen halen relevante informatie uit geschreven en gesproken teksten met deze kenmerken.

Samenhang tweede graad: II-EngS-d LPD 4; II-FraS-d LPD 4; II-NedS-d LPD 3

- ✓ Voldoende variatie in tekstsoorten is aangewezen, bv. informatief, opiniërend, prescriptief, narratief. Teksten zijn vaak mengvormen van tekstsoorten. Een tekst kan bv. zowel een informatief als een prescriptief doel hebben. Het is echter niet noodzakelijk om elk aspect met elke tekstsoort in te oefenen en te evalueren.

4.2 Communicatie: productief en interactief

LPD 5 De leerlingen verwoorden mondeling en schriftelijk boodschappen, feiten, gevoelens en meningen (minimumvereisten).

★ Tekstsoorten: informatief, opiniërend, prescriptief

Samenhang tweede graad: II-EngS-d LPD 7; II-FraS-d LPD 7; II-NedS-d LPD 6

- ✓ De bovenstaande tekstsoorten komen allemaal aan bod in tegenstelling tot de receptieve vaardigheden waar er keuze is.
- ✓ We verwachten dat leerlingen teksten produceren met samenhang en structuur. Je biedt dus best genoeg modellen en/of voorbeelden als ondersteuning aan in aanloop naar het einddoel.
- ✓ Mogelijke opdrachten: 'toon en vertel', een filmpje maken, een voicemailbericht inspreken, een interview opstellen, een kattebelletje schrijven, een bericht versturen, een formulier invullen, een online review of beoordeling schrijven, een post voor sociale media maken ...
- ✓ Je besteedt best ook aandacht aan het oordeelkundig leren omgaan met vertaalsoftware. Zo help je leerlingen vertaalsoftware te gebruiken waar zinvol. Je vermijdt op die manier dat leerlingen er te zeer afhankelijk van zijn en blijven.
- ✓ Foutentolerantie bij spelling is afhankelijk van het doel en de al dan niet gebruikte hulpmiddelen. Er is bv. een verschil tussen een kattebelletje voor persoonlijk gebruik en een meer formele boodschap.

LPD 6 De leerlingen nemen actief deel aan spontane mondelinge en schriftelijke interactie. (minimumvereisten)

- ★ Tekstsoorten: informatief, opiniërend

Samenhang tweede graad: II-EngS-d LPD 9; II-FraS-d LPD 9; II-NedS-d LPD 10

- ✓ De bovenstaande tekstsoorten komen allemaal aan bod in tegenstelling tot de receptieve vaardigheden waar er keuze is.
- ✓ Mogelijke voorbeelden van schriftelijke interactie: chatten, reageren op een (digitaal) prikbord of forum.
- ✓ Zorg voor een zo authentiek mogelijke situatie waarbij er een informatiekloof is bij het voeren van het gesprek. Op die manier zorg je dat leerlingen naar elkaar luisteren, inspelen op wat de andere zegt en vermijd je dat leerlingen een uitgeschreven dialoog brengen.

4.3 Identiteit in diversiteit

LPD 7 * De leerlingen tonen interesse in culturele contexten met het Duits als officiële taal.

Samenhang tweede graad: II-MEAV-d LPD A1

- ✓ Voorbeelden: sport, muziek, film, toerisme, gastronomie, tradities, feestdagen, onderwijs, religie, kunst ...

LPD 8 De leerlingen illustreren - bij het lezen en beluisteren van teksten (kenmerken receptie/kenmerken literair) – kenmerkende aspecten van maatschappijen en culturen met het Duits als officiële taal.

- ✓ Vertrouwdheid met maatschappelijke en culturele aspecten vergemakkelijkt het functioneren in sommige communicatieve situaties.
- ✓ Voorbeelden: sport (de plaats en waarde ervan in de maatschappij), muziek (de beleving ervan in de maatschappij), film, toerisme, gastronomie, tradities, feestdagen, onderwijs, religie, kunst, lichaamstaal ...
- ✓ Je kan samen met je leerlingen deze aspecten ontdekken en eventueel vergelijken met heersende stereotypes.

LPD 9 * De leerlingen gaan respectvol om met personen die het Duits als communicatiemiddel gebruiken.

Samenhang tweede graad: II-NedS-d LPD 18

4.4 Literatuur

LPD 10 De leerlingen verwoorden hun gedachten, gevoelens en beleving bij het lezen, beluisteren en bekijken van literaire teksten met deze kenmerken.

Samenhang tweede graad: II-EngS-d LPD 13; II-FraS-d LPD 13; II-MEAV-d LPD A7; II-NedS-d LPD 12

- ✓ Voorbeelden: waarom sommige aspecten van de tekst aanspreken, waarom de leerling zich identificeert met een bepaald personage, in welke zin de leerling gelijkaardige ervaringen zelf al heeft meegemaakt, waarom de tekst een bepaalde emotionele reactie teweegbrengt, waarom de uitdrukkingvorm of stijl aanspreekt. Elementair tekstbegrip kan hierbij een meerwaarde betekenen. De nadruk ligt in dit leerplandoel op de gedachten, gevoelens en beleving van de leerlingen. De verwoording kan ook in het Nederlands gebeuren.

LPD 11 De leerlingen gaan creatief om met het Duits, geïnspireerd door aangereikte voorbeelden.

Samenhang tweede graad: II-EngS-d LPD 16; II-FraS-d LPD 16; II-MEAV-d LPD A6; II-NedS-d LPD 17

- ✓ Mogelijkheden: een kalligram, een elfje, een stiftgedicht, rijmwoorden aanvullen, een naamgedicht, een radiospotje met een slagzin, een tekst op muziek zetten, een sketch ... De focus ligt op de expressiviteit van de leerlingen. Je geeft de leerlingen best ook de vrijheid om zelf hun vorm van creativiteit te bepalen.
- ✓ Je kan de leerlingen waardering voor elkaars werk laten uitwisselen.

LPD 12 * De leerlingen zien in dat literaire teksten een meerwaarde kunnen hebben voor anderen, voor zichzelf of voor het verruimen van hun leefwereld.

Samenhang tweede graad: II-EngS-d LPD 17; II-FraS-d LPD 17; II-NedS-d LPD 16

- ✓ Een mogelijke meerwaarde is dat de leerling inspiratie, plezier, troost, ontroering ... vindt in cultuuruitingen en nieuwe cultuuruitingen ontdekt. Bv. troost vinden in muziek bij liefdesverdriet, ontroerd worden bij een (film)fragment, geïnspireerd worden door een gedichtje of een quote, lachen met een cartoon ...

4.5 Taalsysteem en taalgebruik ter ondersteuning van de communicatie

LPD 13 De leerlingen gebruiken bij communicatie frequente woorden, vertrouwde woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een elementair repertoire.

Samenhang tweede graad: II-EngS-d LPD 18; II-FraS-d LPD 18; II-NedS-d LPD 29

- ✓ Voorbeelden van woordvelden (in alfabetische volgorde) ter inspiratie:
 - cijfers, gewichten, maten, hoeveelheden
 - dagelijkse bezigheden

- dagelijkse/persoonlijke voorwerpen
- dagen, maanden, seizoenen, feesten
- eten en drinken
- familie
- gevoelens
- instructietaal
- kleding en accessoires
- kleuren
- landen en nationaliteiten
- persoonlijke gegevens
- sport en ontspanning
- transportmiddelen
- uur, plaats
- vakantie, reizen
- weer
- winkels en diensten
- woning: meubels, uitrusting
- ...

LPD 14 De leerlingen maken bij het communiceren gebruik van taalhandelingen.

- ★ Aanspreken, afscheid nemen, bedanken, begroeten, uitnodigen, voorstellen, zich verontschuldigen, reageren op verontschuldigingen

Samenhang tweede graad: II-EngS-d LPD 19; II-FraS-d LPD 19

LPD 15 De leerlingen gebruiken het inzicht in deze kenniselementen voor doelgerichte communicatie met aandacht voor adequaatheid, vormcorrectheid en vlotheid.

Samenhang tweede graad: II-EngS-d LPD 20; II-FraS-d LPD 20; II-NedS-d LPD 25

- ✓ De leerlingen mogen gepaste hulpmiddelen zoals een minigrammatica, woordenboek, kader, digitale uitspraaktools ... inzetten bij het communiceren. De leerlingen groeien daarbij in zelfstandigheid.

LPD 16 De leerlingen communiceren doelgericht: ze houden bij het communiceren rekening met het doel, het doelpubliek, het gebruikte kanaal, de context en beleefdheidsconventies.

Samenhang tweede graad: II-EngS-d LPD 24; II-FraS-d LPD 24; II-NedS-d LPD 24

LPD 17 De leerlingen zetten strategieën in met het oog op doelgerichte communicatie, ook bij falende communicatie.

Samenhang tweede graad: II-EngS-d LPD 25; II-FraS-d LPD 25; II-NedS-d LPD 30

5 Lexicon

Adequaatheid

Het gepast inzetten van talige bouwstenen zodat de boodschap overkomt.

Beleefdheidsconventies

Beleefdheidsconventies zijn alle (impliciete) afspraken die horen bij het taalgebruik in bepaalde contexten. Daaronder kunnen vallen: het gepaste stemvolume gebruiken, op een geschikt moment het woord nemen, interesse tonen in wat gezegd wordt ...

Doelgericht

Doelgericht slaat op het feit dat de taalgebruiker via het begrijpen en/of het produceren van talige boodschappen bepaalde doelen probeert te bereiken. Bv. ik vraag in de supermarkt waar ik een bepaald product kan vinden; ik luister naar het weerbericht om te weten hoe ik me moet kleden, ik lees de rest van een verhaal om te weten te komen hoe het afloopt enz. Om geslaagd te communiceren houdt hij rekening met de communicatieve situatie. De verwerking van de tekst (receptief) en de kwaliteit van de tekst (productief) worden afgemeten aan de mate waarin het doel vlot, succesvol en gepast bereikt is.

Dat gebeurt bij voorkeur in betekenisvolle, authentieke of semi-authentieke situaties.

Elementair (repertoire)

Noodzakelijk voor de communicatiebehoefte van je leerlingengroep.

Hoofdgedachte

De 'hoofdgedachte' is het belangrijkste wat over het onderwerp gezegd wordt. Het is m.a.w. de centrale boodschap die de spreker/schrijver tracht over te brengen en die je in één of twee zinnen kan weergeven.

Hoofdpunten

De 'hoofdpunten' zijn alle inhoudelijke elementen die ondersteunend zijn voor die hoofdgedachte van een tekst. Dat kan ook de gedachtegang zijn.

Informatiedichtheid

De hoeveelheid informatie die in een bepaalde tekst of context aangeboden wordt. Een tekst met hoge informatiedichtheid bevat in de regel veel informatie; een tekst met lage informatiedichtheid weinig.

Informatieve teksten

Teksten waarin voornamelijk feitelijke informatie wordt meegedeeld, bv. krantenbericht.

Literaire teksten

Schriftelijke of mondelinge teksten die een esthetische waarde hebben en die vaak een emotioneel effect bij de ontvanger beogen. Literaire teksten dienen in brede zin te worden geïnterpreteerd. Het kan daarbij zowel over cartoon, graphic novel, lied(tekst), film(tekst), brief, essay, slam poetry, autobiografie, roman ... als over mengvormen gaan.

Narratieve teksten

Verhalende teksten, bv. reisverhaal.

Onderwerp van een tekst

Het onderwerp van een tekst geeft in één of enkele woorden weer waarover de tekst gaat.

Opiniërende teksten

Teksten waarin de schrijver of spreker een mening of standpunt geeft, bv. review.

Persuasieve teksten

Persuasieve teksten hebben tot doel de lezer of luisteraar te overtuigen van een mening, boodschap, standpunt om daarmee zijn gedachten te beïnvloeden, bv. reclameboodschap.

Prescriptieve teksten

Teksten met als doel het handelen van de ontvanger te sturen, bv. recept.

(taal)Register

De term 'register' verwijst naar taalgebruik dat gebonden is aan een bepaalde situatie, waarbij het zowel om lexicale als om syntactische elementen kan gaan.

6 Pop-ups

Kenmerken

Afbakening kenmerken van aangeboden teksten:

(Lu: Luisteren/Le: Lezen)

	Lu	Le
Onderwerp		
Concrete inhoud, gerelateerd aan een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein		
Uiterlijke tekstenkenmerken		
Duidelijke lay-out		
Geen of weinig achtergrondruis		
Eventueel met visuele ondersteuning		
Eventueel met ondersteuning van non-verbaal gedrag		
Structuur/Samenhang		
Eenvoudige, herkenbare tekststructuur		
Grote samenhang		
Eenvoudige zinsbouw		
Lengte		
Beperkte lengte		
Uitspraak/Articulatie/Intonatie		
Ondersteunende maar natuurlijke intonatie		
Heldere uitspraak, duidelijke articulatie		
Standaardtaal		
Tempo en vlotheid		
Normaal spreektempo met weinig pauzes		
Informatiedichtheid		

Lage informatiedichtheid		
Woordenschat		
Elementaire woordenschat bestaande uit frequente woorden, vertrouwde woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein		

Minimumvereisten

Minimumvereisten

(Spr: Spreken/Sch: Schrijven)

	Spr	Sch
Onderwerp		
Concrete inhoud gerelateerd aan een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein		
Uiterlijke tekstenmerken		
Duidelijke, gepaste lay-out		
Redelijk correcte spelling van frequente woorden uit het aangeleerde lexicale repertoire		
Gepast, niet storend non-verbaal gedrag		
Structuur/Samenhang		
Redelijk herkenbare samenhang		
Eenvoudige, gepaste tekststructuur		
Gebruik van hoogfrequente signaalwoorden m.b.t. chronologisch verloop, opsomming, oorzaak en tegenstelling (zoals und, aber)		
Lengte		
Beperkt		
Uitspraak/Articulatie/Intonatie		
Uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan ondanks een duidelijk accent, maar gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen.		
Tempo en vlotheid		
Vrij gemakkelijk gebruik van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen, ondanks duidelijke aarzelingen en valse starts		
Woordenschat		
Elementair repertoire dat volstaat om te voldoen aan elementaire communicatiebehoeften.		
Grammatica		

Kenniselementen opgenomen in LPD 15; beheersing van bepaalde eenvoudige grammaticale constructies, ondanks het stelselmatig maken van elementaire fouten; begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang.		
Taalvariëteit		
Gepast register afgestemd op doel en doelpubliek (neutraal, familiair) en beleefdheidsconventies		
Ondersteuning		
Met behulp van gepaste middelen		

Minimumvereisten

Minimumvereisten

(MI: Mondelinge interactie/SI: Schriftelijke interactie)

	MI	SI
Onderwerp		
Concrete inhoud gerelateerd aan een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein		
Uiterlijke tekstkenmerken		
Duidelijke, gepaste lay-out		
Redelijk correcte spelling van frequente woorden uit het aangeleerde lexicale repertoire		
Gepast, niet storend non-verbaal gedrag		
Structuur/Samenhang		
Redelijk herkenbare samenhang		
Eenvoudige, gepaste tekststructuur		
Gebruik van hoogfrequente signaalwoorden m.b.t. chronologisch verloop, opsomming, oorzaak en tegenstelling (zoals und, aber)		
Lengte		
Beperkt		
Uitspraak/Articulatie/Intonatie		
Uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan ondanks een duidelijk accent, maar gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen.		
Tempo en vlotheid		
De communicatie is afhankelijk van herhaling in trager tempo, herformulering en herstel; de bekwaamheid om zelfstandig het gesprek gaande te houden is niet vereist.		
Woordenschat		

Elementair repertoire dat volstaat om te voldoen aan elementaire communicatiebehoeften.		
Grammatica		
Kenniselementen opgenomen in LPD 15; beheersing van bepaalde eenvoudige grammaticale constructies, ondanks het stelselmatig maken van elementaire fouten; begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang.		
Taalvariëteit		
Gepast <u>register</u> afgestemd op doel en doelpubliek (neutraal, familiair) en <u>beleefdheidsconventies</u>		
Ondersteuning		
Met behulp van gepaste middelen		

Kenmerken

Afbakening kenmerken van aangeboden literaire teksten:

(Lu: Luisteren/Le: Lezen)

	Lu	Le
Uiterlijke tekstkenmerken		
Geen of weinig achtergrondruis (wel muziek)		
Eventueel met visuele ondersteuning (zoals bewegende beelden)		
Eventueel met ondersteuning van non-verbaal gedrag		
Structuur/Samenhang		
Redelijk eenvoudige zinsbouw		
Lengte		
Beperkte lengte		
Uitspraak/Articulatie/Intonatie		
Ondersteunende intonatie		
Heldere uitspraak, duidelijke articulatie		
Tempo en vlotheid		
Normaal spreektempo met pauzes		
Woordenschat		
Hoofdzakelijk frequent repertoire		

Kenniselementen

1ste niveau	2de niveau	3de niveau
Morfologische elementen	zelfstandige naamwoorden	getal, genus, verbuiging (receptief)

	lidwoorden	bepaalde, onbepaalde
	voornaamwoorden	persoonlijke
		aanwijzende
		bezittelijke
		vragende
		onbepaalde
	frequente hoofd- en rangtelwoorden	
	bijvoeglijke naamwoorden	predicatief; stellende trap
	werkwoorden	Indikativ Präsens: situeren in de tegenwoordige tijd
		Indikativ Perfekt van hoogfrequente werkwoorden: situeren in de verleden tijd
		Indikativ Futur I: situeren in de toekomstige tijd
		Imperativ van hoogfrequente werkwoorden
	frequente voorzetsels; voorzetsels met een vaste naamval; samengetrokken vormen (zoals am, zum, zur)	
	frequente bijwoorden	
	hoogfrequente nevenschikkende en onderschikkende voegwoorden	
Syntaxis	bouw van enkelvoudige en eenvoudige samengestelde zinnen (nevenschikking, onderschikking)	
	ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/bevelende/uitroepende zinnen/vragende zinnen (W-Frage, Ja/Nein-Frage)	
	gebruiken van Satzklammer	
	zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, bijwoordelijke bepaling, gezegde	
	naamvallen: nominatief en accusatief van het lidwoord en van het persoonlijk, aanwijzend, bezittelijk en vragend voornaamwoord; datief van het lidwoord en van het persoonlijk, aanwijzend en bezittelijk voornaamwoord	
Fonologische elementen	woord- en zinsklemtoneel, articulatie en intonatie, letters van het alfabet	
	relatie schrift- en klankbeeld	
	specifieke grafieën en klanken: Umlaut, u, y, eu, ie, ei, z, sch, v, w, sp en st in Anlaut, g, s + vocaal, ß aspiratie van t, p, k	
Spelling	toepassen van spelling van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen die toelaten te voldoen aan elementaire communicatiebehoeften	
	Umlaut; ß	
	hoofdlettergebruik	

Strategieën bij receptieve vaardigheden

- met lees- en luisterdoel rekening houden;
- voorkennis activeren;
- inhoud voorspellen, o.a. vanuit tekstopbouwende elementen, tekststructuren, benadrukte woorden, signaal en verwijzwoorden, tekstverbanden, tekstsoorten en teksttypes herkennen;
- verbale en non-verbale communicatie en non-verbaal gedrag herkennen;
- hoofd- en bijzaken onderscheiden en gedachtegang reconstrueren;
- lay-out, afbeeldingen en visuele ondersteunende elementen gebruiken;
- vragen stellen;
- bepalen of het achterhalen van de betekenis van een onbekend woord belangrijk is.

Strategieën om betekenis van woorden te achterhalen via

- de context (visuele en tekstuele);
- woorddelen;
- taalverwantschap;
- betekenisonderhandeling;
- talige hulpmiddelen, bv. (digitaal) woordenboek ...

Strategieën bij productieve vaardigheden

- met spreek- en schrijfdoel rekening houden;
- voorkennis activeren;
- met de ontvanger rekening houden, bv. het gepast inzetten van lichaamstaal;
- rekening houden met effecten van non-verbaal gedrag;
- visuele ondersteunende elementen gebruiken;
- talige hulpmiddelen gebruiken, bv. (digitaal) woordenboek, tekstcontrole, uitspraakapp, model, voorbeeld ...;
- lay-out, tekststructuur, signaal- en verwijzwoorden, titels en benadrukte woorden gebruiken;
- eigen tekst nakijken;
- talige middelen herkennen om de mate van subjectiviteit of objectiviteit uit te drukken.

Strategieën bijkomend voor interactieve vaardigheden

- met doel van de interactie rekening houden;
- op wat de ander zegt of schrijft inspelen;
- elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf doelgericht inzetten;
- taalgebruik aanpassen aan de ontvanger;
- vragen om hulp/opheldering zoals trager spreken, herhalen of om herhaling vragen, herformuleren, doorvragen en zelf hulp/opheldering bieden.

Compenserende strategieën bij falende communicatie

De leerlingen zetten strategieën in als de communicatie het doel of de doelgroep dreigt niet te bereiken. Het gaat dan bv. om deze strategieën: zinnen herlezen, achtergrondruis uitschakelen, om herhaling vragen, zich afzonderen, een talig hulpmiddel gebruiken, de communicatie uitstellen naar een later moment ...

7 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Een lokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid;
- met de mogelijkheid om (niet-)digitale woordenboeken, naslagwerken en bronnen aangepast aan het taalniveau van de leerlingen te raadplegen.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

8 Concordantie

De concordantietabel geeft aan welke leerplandoelen cesuurdoelen (CD) realiseren. [\[zie disclaimer\]](#)

Leerplandoel	Cesuurdoelen
1	--
2	--
3	CD 2.17.1; CD 2.17.2; CD 2.19.1; CD 2.19.2
4	CD 2.17.3; CD 2.19.1; CD 2.19.2
5	CD 2.17.4; CD 2.19.1; CD 2.19.2
6	CD 2.17.5; CD 2.19.1; CD 2.19.2
7	--
8	--
9	--
10	--
11	--
12	--
13	CD 2.19.1
14	CD 2.17.5; CD 2.19.2
15	CD 2.19.1
16	CD 2.19.2
17	CD 2.17.1; CD 2.17.2; CD 2.17.3; CD 2.17.4; CD 2.17.5; CD 2.19.2

8.1 Cesuurdoelen

2.17.1 De leerlingen bepalen het onderwerp en de globale inhoud van geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Woordenschat: elementair repertoire bestaande uit frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein

*Conceptuele kennis

- Onderwerp
- Globale inhoud
- Doelgerichte communicatie

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën: met lees- en luisterdoel rekening houden; voorkennis activeren; inhoud voorspellen; vragen stellen; de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden en zinnen afleiden uit de context, via taalverwantschap of op basis van woorddelen; bepalen of het achterhalen van de betekenis van een onbekend woord belangrijk is; talige hulpmiddelen gebruiken
- Functioneel gebruiken van cesuurdoel 2.19.1*

Met inbegrip van context

- Het referentiekader is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen zoals geformuleerd door de Raad van Europa (A2).

Met inbegrip van tekstkenmerken

- Eenvoudige, herkenbare tekststructuur
- Lage informatiedichtheid
- Elementaire woordenschat bestaande uit hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen
- Grote samenhang
- Concrete inhoud
- Eenvoudige zinsbouw
- Beperkte lengte
- Tekstsoorten zoals informatief, opiniërend, prescriptief, narratief

bijkomend voor schriftelijke receptie

- Duidelijke lay-out

bijkomend voor mondelinge receptie

- Geen of weinig achtergrondruis
- Normaal spreektempo, met weinig pauzes
- Ondersteunende maar natuurlijke intonatie
- Heldere uitspraak, duidelijke articulatie
- Eventueel met visuele ondersteuning
- Eventueel met ondersteuning van non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Analyseren

2.17.2 De leerlingen bepalen wat de hoofdgedachte en de hoofdpunten zijn in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Zie cesuurdoel 2.17.1*

*Conceptuele kennis

- Hoofdgedachte
- Hoofdpunt
- Doelgerichte communicatie

*Procedurele kennis

- Zie cesuurdoel 2.17.1*

Met inbegrip van context

- Het referentiekader is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen zoals geformuleerd door de Raad van Europa (A2).

Met inbegrip van tekstkenmerken

- Zie cesuurdoel 2.17.1*

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Analyseren

2.17.3 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Zie cesuurdoel 2.17.1*

*Conceptuele kennis

- Relevante informatie
- Doelgerichte communicatie

*Procedurele kennis

- Zie cesuurdoel 2.17.1*

Met inbegrip van context

- Het referentiekader is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen zoals geformuleerd door de Raad van Europa (A2).

Met inbegrip van tekstkenmerken

- Zie cesuurdoel 2.17.1*

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Analyseren

2.17.4 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Woordenschat: elementair repertoire bestaande uit frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen die toelaten te voldoen aan elementaire communicatiebehoeften

*Conceptuele kennis

- Doelgerichte communicatie

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën: met spreek- en schrijfdoel rekening houden; voorkennis activeren; met ontvanger rekening houden zoals door het gepast inzetten van lichaamstaal; talige hulpmiddelen gebruiken
- Functioneel gebruiken van cesuurdoel 2.19.1*

Met inbegrip van tekstkenmerken

- Verzorgd taalgebruik met aandacht voor adequaatheid, vormcorrectheid en vlotheid
- Elementair repertoire bestaande uit frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen die volstaan om te voldoen aan elementaire communicatiebehoeften
- Beheersing van de taalstructurele elementen opgenomen in cesuurdoel 2.19.1*; beheersing van bepaalde eenvoudige grammaticale constructies, ondanks het stelselmatig maken van elementaire fouten; begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang
- Gebruik van hoogfrequente signaalwoorden m.b.t. chronologisch verloop, opsomming, oorzaak en tegenstelling
- Eenvoudige, gepaste tekststructuur
- Redelijk herkenbare samenhang
- Concrete inhoud
- Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)
- Beperkte lengte
- Tekstsoorten: informatief, opiniërend en prescriptief

Bijkomend voor schriftelijke productie

- Duidelijke, gepaste lay-out
- Redelijk correcte spelling van frequente woorden uit het aangeleerde lexicale repertoire

Bijkomend voor mondelinge productie

- Gepaste, niet storende lichaamstaal
- Uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan ondanks een duidelijk accent, maar gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen
- Vrij gemakkelijk gebruik van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen, ondanks duidelijke aarzelingen en valse starts

Met inbegrip van context

- Het referentiekader is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen zoals geformuleerd door de Raad van Europa (A1+).

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Creëren

2.17.5 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Zie cesuurdoelen 2.17.1* en 2.17.4*

*Conceptuele kennis

- Zie cesuurdoelen 2.17.1* t.e.m. 2.17.4*

*Procedurele kennis

- Zie cesuurdoelen 2.17.1* en 2.17.4*
- Toepassen van strategieën: met doel interactie rekening houden; op wat de ander zegt of schrijft inspelen; om hulp/opheldering vragen zoals trager spreken, herhalen, herformuleren en zelf hulp/opheldering bieden; elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf doelgericht inzetten

Bijkomend voor mondelinge interactie

- De communicatie is afhankelijk van herhaling in trager tempo, herformulering en herstel; de bekwaamheid om zelfstandig het gesprek gaande te houden is niet vereist

Met inbegrip van context

- Het referentiekader is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen zoals geformuleerd door de Raad van Europa (A1+).

Met inbegrip van tekstkenmerken

- Zie cesuurdoelen 2.17.1* en 2.17.4*
- Gebruik van beleefdheidsconventies bij de volgende alledaagse taalhandelingen om zeer korte sociale contacten te leggen: aanspreken, begroeten, afscheid nemen, voorstellen, bedanken, uitnodigen, zich verontschuldigen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Creëren

2.19.1 De leerlingen gebruiken het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van het Duits als taalsysteem ter ondersteuning van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Woordenschat: elementair repertoire bestaande uit frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke en educatieve domein (receptief)

- Woordenschat: elementair repertoire bestaande uit frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen die toelaten te voldoen aan elementaire communicatiebehoeften (productief en interactief)

*Conceptuele kennis

- Relatie klank- en schriftbeeld
- Woordsoorten: zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, voornaamwoord, lidwoord, voegwoord, voorzetsel, telwoord, bijwoord
- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, bijwoordelijke bepaling, gezegde
- Zelfstandige naamwoorden: getal, genus, verbuiging
- Lidwoorden: bepaald, onbepaald
- Hoofd- en rangtelwoorden
- Voornaamwoorden: persoonlijk, vragend, bezittelijk, aanwijzend, onbepaald
- Bijvoeglijke naamwoorden: stellende trap
- Werkwoorden: Indikativ, Imperativ; Präsens, Perfekt, Futur
- Frequente voorzetsels; voorzetsels met een vaste naamval; samengetrokken vormen (zoals am, zum, zur)
- Frequente nevenschikkende en onderschikkende voegwoorden
- Frequente bijwoorden
- Ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/uitroepende/bevelende/vragende zinnen (W-Frage, Ja/Nein-Frage)
- Naamvallen: nominatief, accusatief en datief van het lidwoord en van het persoonlijk, aanwijzend, bezittelijk en vragend voornaamwoord
- Satzklammer

*Procedurele kennis

- Toepassen van uitspraak:
 - > Specifieke grafieën en klanken: Umlaut, u, y, eu, ie, ei, z, sch, v, w, sp en st in Anlaut, g, s + vocaal
 - > Aspiratie van t, p, k
 - > Letters van het alfabet
 - > Articulatie, intonatie
 - > Woord- en zinslemtoon
- Toepassen van spelling van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen die toelaten te voldoen aan elementaire communicatiebehoeften; hoofdlettergebruik; Umlaut; ß
- Gebruiken van woordsoorten: zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, voornaamwoord, lidwoord, voegwoord, voorzetsel, telwoord, bijwoord
- Gebruiken van zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, bijwoordelijke bepaling, gezegde
- Gebruiken van zelfstandige naamwoorden: getal, genus, verbuiging (receptief)
- Gebruiken van lidwoorden: bepaald, onbepaald
- Gebruiken van frequente hoofd- en rangtelwoorden
- Gebruiken van voornaamwoorden: persoonlijk, vragend, bezittelijk, aanwijzend, onbepaald
- Gebruiken van bijvoeglijke naamwoorden: predicatief; stellende trap
- Gebruiken van werkwoorden: Indikativ, Imperativ van hoofdfrequente werkwoorden; Präsens, Perfekt van hoofdfrequente werkwoorden, Futur I; gebruik van werkwoorden in het verleden, het heden en de toekomst
- Gebruiken van frequente voorzetsels; voorzetsels met een vaste naamval; samengetrokken vormen (zoals am, zum, zur)
- Gebruiken van hoofdfrequente nevenschikkende en onderschikkende voegwoorden

- Gebruiken van frequente bijwoorden
- Gebruiken van ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/uitroepende/bevelende/vragende zinnen (W-Frage, Ja/Nein-Frage)
- Gebruiken van naamvallen: nominatief en accusatief van het lidwoord en van het persoonlijk, aanwijzend, bezittelijk en vragend voornaamwoord; datief van het lidwoord en van het persoonlijk, aanwijzend en bezittelijk voornaamwoord
- Gebruiken van Satzklammer
- Gebruiken van de bouw van enkelvoudige en eenvoudig samengestelde zinnen (nevenschikking, onderschikking)

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Toepassen

2.19.2 De leerlingen gebruiken kenmerken, mogelijkheden en principes van vreemde talen als communicatiemiddelen in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Tekstopbouwende elementen: titel, tussentitel, kopje, alinea
- Tekststructuur: inleiding, midden, slot
- Structuuraanduiders: signaalwoorden en verwijswaarden
- Benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen
- Tekstverbanden zoals beschrijvend, chronologisch, middel-doelverband, oorzakelijk, redenevend, gevolgaanduidend, tegenstellend, toegevend, voordelen-nadelenverband, voorwaardelijk, opsommend, vergelijkend, toelichtend, samenvattend, concluderend
- Tekstsoorten: informatief, persuasief, argumentatief, opiniërend, prescriptief, narratief
- Communicatiemodel: zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel
- Verbale en non-verbale communicatie
- Effecten van non-verbaal gedrag (mondelijke productie en interactie)
- Beleefdheidsconventies
- Registers
- Compenserende strategieën bij falende communicatie

*Procedurele kennis

- Receptie en interactie: herkennen van tekstopbouwende elementen, tekststructuren, structuuraanduiders, benadrukte woorden, tekstverbanden, tekstsoorten, verbale en non-verbale communicatie en non-verbaal gedrag; onderscheiden van hoofd- en bijzaken en reconstrueren van de gedachtegang aan de hand van bijvoorbeeld signaalwoorden en tekststructuur; gebruiken van lay-out, afbeeldingen en visuele ondersteunende elementen zoals bewegende beelden; bepalen van tekstdoel
- Productie en interactie: gepast gebruiken van titels, tekststructuren, structuuraanduiders, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, beleefdheidsconventies bij alledaagse taalhandelingen, registers, non-verbaal gedrag en verbale en non-verbale communicatie
- Gebruiken van een communicatiemodel
- Gebruiken van compenserende strategieën bij falende communicatie
- Toepassen van reflectievaardigheden

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Toepassen

Inhoud

1	Algemene inleiding	5
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	5
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	5
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	6
1.4	Differentiatie	7
1.5	Opbouw van de leerplannen.....	8
1.6	Tot slot	8
2	Situering	9
2.1	Samenhang in de tweede graad	9
2.1.1	Samenhang binnen de studierichting Moderne talen	9
2.2	Plaats in de lessentabel.....	9
3	Pedagogisch-didactische duiding	9
3.1	Duits en het vormingsconcept	9
3.2	Krachtlijnen	10
3.3	Opbouw.....	11
3.4	Leerlijnen.....	11
3.4.1	Samenhang met de tweede graad	11
3.4.2	Samenhang met de derde graad.....	12
3.5	Aandachtspunten.....	12
4	Leerplandoelen	13
4.1	Communicatie: receptief	14
4.2	Communicatie: productief en interactief.....	14
4.3	Identiteit in diversiteit.....	15
4.4	Literatuur	16
4.5	Taalsysteem en taalgebruik ter ondersteuning van de communicatie.....	16
5	Lexicon	17
6	Pop-ups	19
7	Basisuitrusting	24
8	Concordantie	25
8.1	Cesuurdoelen	26

